

Кіблик Дар'я Володимирівна,
доцент кафедри адміністративно-правових
дисциплін факультету №2
Донецького державного університету
внутрішніх справ, доктор філософії

АДАПТАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЖІНКИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Повномасштабне вторгнення росії в Україну зруйнувало звичний соціально-економічний уклад життя мільйонів українських жінок. Вперше після Другої світової війни українські жінки зіткнулися зі смертельною небезпекою, насильством, вимушеним переселенням та втратою рідних і роботи. Крім того, жінки також змушені самотійно піклуватися про дітей, літніх людей та інших вразливих родичів.

За результатами дослідження психологічного та фізичного стану жінок, які проводили BBC Media Action, було зазначено, що 49 % жінок, частіше повідомляли про погіршення психічного та фізичного здоров'я ніж чоловіки. Це пов'язано з подвійним навантаженням — роботою та доглядом за родиною, психологічними травмами, а також соціальними й економічними труднощами. [1]. Крім того, у традиційних суспільствах, до яких можна віднести і Україну, жінки зазвичай більше зосереджені на емоційному благополуччі своїх дітей та родині, що додає додатковий стрес.

Також, спостерігається погіршення фізичного здоров'я, що є серйозною проблемою, адже відсутність доступу до медичних послуг, фізичне виснаження через роботу, стрес, а також можливі травми чи захворювання, пов'язані з війною, можуть призвести до довготривалих наслідків. Водночас психічне і фізичне здоров'я тісно пов'язані та взаємно впливають одне на одне[2].

Враховуючи значні виклики, з якими стикаються українські жінки під час війни, державна політика та міжнародне право відіграють ключову роль у захисті їхніх прав, український уряд та парламент ухвалюють нові законодавчі акти, спрямовані на захист прав жінок у період війни. Наприклад, в Україні діє ст. 5 Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, що була прийнята Генеральною Асамблеєю ООН у 1979 р, та ратифікована Україною у 1980 р., де зазначено, що: «держави-сторони вживають усіх відповідних заходів з метою змінити соціальні та культурні моделі поведінки чоловіків і жінок для досягнення викоренення забобонів, звичаїв та всіх інших проявів, що ґрунтуються на ідеї неповноцінності чи зверхності однієї із статей або стереотипності ролі чоловіків і жінок»[3].

Одночасно, 20 червня 2022 року ВРУ було ратифіковано Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно

жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами, де у ст. 4 зазначено, обов'язок держав не лише декларувати права, а й активно впроваджувати конкретні заходи для їхньої реалізації.

Попри законодавчі ініціативи, рівень насильства щодо жінок залишається високим. Це вимагає не лише нормативних змін, а й ефективних механізмів реалізації, що підтверджує зростання випадків домашнього насильства у 2023 році. За даними Офісу Генерального прокурора, у 2023 році від кримінальних правопорушень за ст. 126-1 КК України (домашнє насильство) потерпіла 2 731 особа (у 2022 році – 1449 осіб), з них 2 423 особи жіночої статі (у 2022 – 1254 особи жіночої статі)[4].

Не зважаючи на всі труднощі, на думку Олени Зеленської, жінки під час війни не тільки реалізують свої права, а й беруть на себе повну відповідальність за родини та дітей, 6 мільйонів вимушених переселенців виїхали за кордон – у більшості – це жінки й діти. Саме ці жінки рятували своїх дітей. В українській армії перебуває 42 тисячі жінок, тисяча з яких є командирами. Українські жінки становлять також половину українських медиків і підприємців [5]. Отже, гендерні важелі в Україні змінюються.

Посилення державної підтримки українських жінок у період війни є необхідним кроком для подолання соціально-економічних викликів, спричинених конфліктом. Аналіз ситуації вказує на необхідність ефективної політики, що включає фінансову

допомогу, програми перекваліфікації, доступ до безкоштовних юридичних консультацій та соціального захисту. Розширення доступу до психологічної допомоги критично важливе через зростання рівня посттравматичних розладів. Варто розвивати мережу центрів підтримки, кризові мобільні групи та онлайн-консультації. Для цього необхідно створювати мережу психологічних центрів, мобільних груп кризової допомоги та онлайн-платформ, що надаватимуть безкоштовні консультації.

Враховуючи високий рівень викликів, важливим є комплексний підхід, що полягає у розширенні квоти для жінок у владі, розвивати програми лідерства в оборонній сфері та підтримувати активну участь жінок-ветеранок у процесах реінтеграції військових. Особливої уваги заслуговує міжнародна співпраця, зокрема участь України у глобальних ініціативах щодо захисту прав жінок у конфліктних зонах, обмін досвідом із міжнародними організаціями та впровадження спільних програм із запобігання гендерному насильству. Комплексний підхід, що поєднує державну підтримку, розширення доступу до психосоціальної допомоги, посилення ролі жінок у суспільстві та міжнародне партнерство, сприятиме зміцненню їхніх прав та можливостей, а також формуванню стійкішого та більш інклюзивного суспільства в умовах війни та після її завершення.

Висновок. Війна значно загострила соціально-економічні виклики, з якими стикаються українські жінки, посиливши загрозу насильства, психологічних та фізичних травм, втрати роботи та вимушеного переселення.. Водночас українські жінки демонструють стійкість і активну участь у різних сферах суспільного життя: воюють на фронті, займаються бізнесом, працюють у сфері медицини та беруть на себе відповідальність за родини.

Тому важливим є комплексний підхід, що включає державну підтримку, розширення доступу до соціального захисту, психологічної допомоги, юридичних консультацій та перекваліфікації.

Література:

1. ООН Жінки та міжнародна допомога (2022) Експрес-гендерний аналіз України 4 травня 2022 року, доступний за посиланням: <https://www.unwomen.org/sites/default/files/2022-05/Rapid-Gender-Analysis-of-Ukraine-en.pdf>
2. НДІ (2023) Опитування НДІ за січень 2023 року: можливості та виклики, що стоять на шляху демократичних перетворень в Україні Доступно за посиланням: <https://www.ndi.org/publications/ndi-january-2023-polloportunities-and-challenges-facing-ukraines-democratic>

3. Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 18.12.1979 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text

4. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування: Офіс Генерального прокурора. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>

5. Олена Зеленська: в Українській армії 42000 жінок, тисяча – на командирських посадах URL: <https://www.ukrinform.ua/rubricato/3529282-olena-zelenska-v-ukrainskij-armii-42-000-zinok-tisaca-na-komandirskih-posadah.html>.